

# ההיערכות הצבאית בנגב ובעיותיה

הנגב, פיזור מטוסי היירוט והתקיפה בבסיסים צפוניים יותר, ואחזקת חלק מסויים ממטוסי החייל בשיוט אווירי קבוע למשך 24 שעות.

יהא צורך להצטייד במטוסים מתוחכמים ביותר, במערכות מכ"ם וחישה מעופפות, במל"טים נוספים וכיו"ב על מנת לפצות את מערך ההגנה האווירי על אובדן מרחביו בסיני וכדי להאריך מכסימלית את "טווח-האתראה" הצבאי והאזרחי. הדברים אמורים לא רק כלפי מצרים, שלגביה יינקט בהכרח הכלל "כבדהו ותשדהו", אלא במיוחד כלפי סעודיה וירדן.

אבדן שדות התעופה בסיני אמור לא רק ב-4 השדות המשוכללים של איתם, עציון, אופיר ורפידיים, אלא ביותר מתריסר מיוחדים ומסלולי-חירום אחרים. התמורה שתינת בנגב, בצורת שני שדות תעופה, לא תפצה את החייל, כשראיוס הטיסה לעבר מטרות אפשריות בסעודיה, בחופי ים-סוף ובמצרים יגדל.

מסתבר, שהחייל יצטרך לשקול רכישת מטוסי קרב הפצצה הממריאים שנקות. אולם יתרון זה צפון בחובו גם מוגבלות רציניות, שכן המטוסים הללו לוקים במהירות תת-קולית, במישול מינשאים מצומצם, בטווח מיבצעי קצר, ואין הם יכולים להתמודד בהצלחה עם המטוסים האחרים הפועלים בזירה. בנייתה או רכישתה של נושאת-מטוסים לא באה בחשבון מחמת הון העתק הכרוך בפרויקט מעין זה, מועד תפעולו מתאחר, משאבים כספיים כחוקים וסולם עדיפויות כלל-צה"לי שונה לחלוטין. רכישת נושאת-מטוסים מיוחדת הינו עניין תיאורטי העלול להפוך למיפגע בטחוני ממדרגה ראשונה.

השריון והמערך הלוגיסטי - צרותו ומוארכותו של הנגב יתבינו היערכות מרחבית שונה של השריון וגייסות החי"ר הממונע. בקודקוד הדרומי ביותר של מרחב אילת יהא צורך להתקין מערך ביצורים מגוון ומצופף, שישולב בחגורות-מיקוש ובריכוזי שריון וארטילריה ניידים. תשתית תחבורתית חדשה וענפה תהווה מקד חיוני והכרחי ביותר לביסוס הגנת הנגב משני אגפיו, הן ממערב והן מזרח (נוכח פגיעתו של קו הערבה הדליל לנוכח התגבשות "החזית המזרחית"). מערכים-מגוינים של מחסני-חירום, מצבורי נשק ותחמושת ובונקרים של דלק - יועתקו מסיני וימוקמו בנגב במיבנים תת-קרקעיים ועיליים ובהיערכות מאסיבית. מיתקנים שונים, בסיסי תובלה וחניונים, מחנות צבא וסדנאות, ישולבו בתעבורת ברחבי הנגב. קו הגבול עם סיני ייסקר מחדש ויעופה במערכות של כבישי עומק ואורך.

קרוב לוודאי, שתנופת הבינוי ועיבוי התשתית התחבורתית בנגב תפיה רוח חיים כלכלית בעיירות הבעייתיות בדומה למצפה-רמון, לירוחם ולדומותיהן. כן יוחש קצב החיפושים הגיאואידרולוגיים אחר מיתתהום בנגב המרכזי והדרומי כדי לא להכביד על משק המים הארצי. ייתכן ויושלם המשך קו מסילת-הברזל מבקעת צין לאילת.

אם הכל יתנהל כשורה וכחזוי במישור הפוליטי וצה"ל יתחיל לפנות את סיני בהלך שלוש השנים הקרובות, נעמד בפיתחה של תקופת היערכות מואצת וקדחתנית במרחבי הנגב, תוך תשומת הון תועפות בבנינו מערכות תשתית ולוגיסטיקה צבאית, ופריסת מערך תחבורתי חדש, שישנה את פני הנגב מהקצה לקצה. אין ספק, שהעומס על התקציב הלאומי יכבד יותר מאשר אי-פעם, האינפלציה תמשך להשתולל ביתר שאת, ואזרחי המדינה ייאלצו להדק את החגורה יותר מתמיד ולהאריך את שירותי המילואים שלהם - על מיזבוח ההימור על סיכווי השלום עם מצרים. במקרה הטוב ביותר ייווצר "מאזן שלום-שלילי", היינו מצב מדיני הבנוי על מאזן הדדי של אימה ועוצמה, כפי שכבר פסקו קדמונים: "אם רצונך בשלום - היכון למלחמה".

## ● עמיהוד ישראל

הפורה-הגרעני תופס שטח נכבד. תוכניות "המוביל-המלוח" מהים-התיכון לים-המלח והמרחב המוקצה לתעשייה כבדה ופטרור-כימית ולתישלוכות בטחוניות יצטרכו לעבור רביזיה גיאוגרפית בעטייה של ההתפרסות הצבאית. בנגב המרכזי והגבוה - יוצאו מכלל תיכנון מרחב מכתש רמון וההרים העוטרים אותו. שקע הערבה - פסול מראש עקב סמיכותו לגבול הירדני. בדרום הנגב - במרחב האגנים המרכזיים - ניתן לאתר שטחים מתאימים, המרוחקים ממערכי ישוב ותעשייה אזרחיים, אך דא עקא, ששטחים פוטנציאליים אלה חסרים, כאמור, עומק גיאוגרפי, נעדרים תשתית תחבורתית, ואף לוקים במיגבלות חמורות של היעדר מים.

ג) הקודקוד הדרומי ביותר, קרי מרחב אילת, אינו מתאים לפריסת מערך צבאי לא רק מחמת צמידותו לגבולות ירדן וסיני, אלא בגלל תבליטו השיפועי, תפוצת מניפות הסחף המבוטרות, חסימת המלחות מפאת צפון, והשתרעותו של חוף ים קצר ומצופף במיתקנים שונים, ובכללם נמל אילת, מסוף-הנפט, מעגני הקייט וכיו"ב.

\*

המיגבלות הטופוגראפיות, המרחביות, ההידרוגראפיות, ואפילו האקלימיות, הן, כאמור, סבוכות ומרובות. ברשימה זו נעטכ להלן על כמה מהשלכותיהן הצבאיות הישירות:

חילהים - חייל זה, שגבר את יחידותי ה-מיבצעיות באורח משמעותי לאחר מלחמת ששת-הימים בים-סוף, אמור לאבד את בסיסו הימי באופייה ואת שליטתו הישירה על מיצרי טיראן, וזאת בנוסף לאובדן מעגנים אלטרנטיביים אחרים בחופי מפרץ סואץ ומפרץ אילת. יחידותי המיבצעיות של החייל יאלצו להתפנס בנמל אילת וסיכווי פגיעותן יגדלו באורח מסוכן ביותר לעת התקפת פתע, אם בגיחה אוירית, אם בפשיטה ימית-אוירית משולבת, ואם בהרעשה ארטילרית יבשתית. נוכחותו ושליטתו של חילהים במרחב ים-סוף תיפגע בצורה חמורה. יעדו העיקרי של החייל ישאר בעינו, היינו איבטוח השיט במיצרי טיראן אל מול חופים עויינים (סעודיה וירדן), ומניעת הפיכתו של מפרץ אילת ונמליהם היחידי למלכות ימית סגורה ומסוגרת. גם מבחינת יכולת המיבצעים להתקיים בעתיד - תוקטן האפקטיביות של חילהים עד למינימום עקב התארכות נתיבי השיט, סיכוני חסימת מיצרי טיראן, אובדן חלק ניכר מגורם הפתעה מלכתחילה, והיעדר אלטרנטיבה לנמליהם האחד והיחיד (אילת). אין ספק, כי יחידות הצי במפרץ אילת ובנמלו תזדקקנה לקיים קמות-זפוננות ואתראה גבוהות ויעילות במיוחד על מנת לקדם פני כל סכנת פתע, נוסח פרל-הרפור.

חילהאויר - ההצטמקות הדראסטית במרחבי הפריסה של חילהאויר תחשוף את מיתקני הקרקע ומסלוליהם בנגב לסיכונים גבוהים במיוחד. כן יתקצר "טווח-האתראה" ויצטמצם המרחב-האוירי נוכח נטישת מיתקני החישה והגילוי באום-ח'שיבה ובדרום-ההררי הגבוה של דרום-סיני. החייל יאלץ לנקוט באמצעי כוננות ומנע יעילים ביותר, כגון - הכפלת שעות טיסה, נוכחות קבע בפטרול-אויר בשמי

הנסיגה מסיני, האמורה להתבצע במרוצת שלוש השנים הקרובות, תחזיר את ישראל ל"מימדיה הטבעיים" - כניסוחו של סאדאת - היינו תצמק את המרחב הטריטוריאלי הישראלי בכ-69%. נטישת סיני, על 61,000 קמ"ר שלו, תותיר בתחום שליטתנו את הגולן ושיפולי החרמון (1,150 קמ"ר), שומרון יהודה (5,504 קמ"ר), ו"ישראל הותיקה" שבתחומי "הקרהירוק", המשתרעת על פני 20,325 קמ"ר יבשתיים, בתוספת חבל-עזה.

יהודה ושומרון תופסים כ-21% משטחי א"י המערבית. הטופוגראפיה ההררית והצפיפות הדמוגרפית המקומית אינן מאפשרות ניצול רב-מימדים של מרחב זה להיערכות צבאית ולפריסת תשתית לוגיסטית נרחבת. שטחו של הגולן מצומצם למדי, והאיזור צמוד למרחב הסורי. הוא הדין בגליל ("מחוז-הצפון" כולו של מדינת ישראל משתרע על 3,325 קמ"ר בלבד). נותר, אפוא, הנגב כמרחב היבשתי הבלעדי, שעליו יוטלו רוב תפקודי המערך הצבאי שהתפרס בשעתו במרחבי סיני.

הנגב, או נפת באר-שבע רבתי, (אגני הנחלים גרר ובשור, איזור באר-שבע, שקע הערבה והר-הנגב בואכה מפרץ אילת) כוללים 12,835 קמ"ר, המהווים רק כ-21% משטחי סיני. בהשוואה לכל א"י המערבית בתוספת הגולן והחרמון - תופס הנגב פחות ממחצית (47.6%) מהמרחב הכולל. בהשוואה לתחומי "הקרהירוק" כולל הנגב 63.1% משטחה של "ישראל הותיקה", והוא מהווה באורח טבעי את עתודת הפיתוח המרחבית העיקרית של המדינה. במרחבי הנגב והערבה מתגוררים רק 5.3% מאוכלוסית ישראל (ובכללם הבדווים), בעוד שבתקופת המנדט היה הנגב ריק כמעט לחלוטין, שכן רק 0.3% מאוכלוסיית א"י המנדטורית התפרסה בו.

\*

פריסת התשתית הצבאית, הטכנית והלוגיסטית של צה"ל בנגב תעורר מיכלול מורכב של בעיות קשות: -

א) קודקודו הדרומי של "משולש הנגב" נעדר כל עומק גיאוגרפי ראוי לשומו. ברוחב קיבוץ אילת, כ-3 ק"מ צפופית לאילת, מצטמצם המרחק בין סיני לגבול ירדן ל-10 ק"מ בלבד. זהו גם התואי המיועד של הכביש המצרי-הירדני שיסבור על אילת מצפון. ברוחב גרופית מגיע המרחק האווירי בין ירדן לסיני ל-27 ק"מ. צפונה יותר, ברוחב ניצנה, עולה המרחק בין שתי קצוות הספר ל-87 ק"מ. מותניו "העבים" של הנגב ברוחב ירוחם - אינם עולים ברוחבם על 100 ק"מ בקו אוירי. בנוסף לכך, תבליט קודקודו הדרומי של הנגב הינו קשה ומרחב ההתפרסות, כאמור, דל ביותר.

ב) חלקים ניכרים מהנגב אינם ראויים להיערכות צבאית נרחבת מחמת קשיי התבליט, המיסלע, הקרקע והיעדר מקורות מים. בנגב הצפוני - בגזרת הרמות, הרי הקמטים ושני המכתשים יקשו על מתכני צה"ל להקצות שטחים לשם בינוי תשתית צבאית נרחבת. מרחבים אחדים תפוסים כבר ע"י מיפעלי חרושת קיימים והקצאות-שטח למיפעלים אחרים שנועדו להשלמת הבסיס התעשייתי של ישראל. איזור